

Stan Greavu-Dunăre, primul bibliograf al Dobrogei

Daniel Iosif
Institutul de Studii Avansate pentru
Cultura și Civilizația Levantului
iosif.daniel@ymail.com

Spațiul dobrogean a dăruit, mai cu seamă în perioada interbelică, talente promițătoare și oameni de știință remarcabili. Cella Serghi, Alexandru Ciucurescu sau Grigore Sălceanu sunt numai câteva dintre personalitățile dobrogene născute chiar la începutul secolului XX și care s-au afirmat în perioada dintre cele două războaie mondiale. O personalitate mai puțin cunoscută, însă, este cea a lui Stan Greavu-Dunăre (Fig. 1), om de cultură, istoric, geograf, publicist.

Fig. 1. Stan Greavu-Dunăre, portret (*sursa internet*).

Destinul a făcut, din păcate, ca doar la 24 de ani să contracte o formă de tuberculoză și astfel să fie curmat un caracter enciclopedic de o „generozitate științifică” nemăsurabilă (Arghezi T., 1928).

1. Date biografice

Stan Greavu-Dunăre s-a născut la Seimeni (jud. Constanța), pe 5 aprilie 1905, într-o familie modestă. Tatăl său era un cioban care cunoștea foarte bine spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră. Mama sa, casnică, avea grijă de gospodărie și de cei zece copii ai familiei Greavu-Dunăre.

Conform mărturiilor colegilor de școală, Stan Greavu-Dunăre urmează școala primară în localitatea natală. În ciuda dificultăților financiare, urmând sfaturile învățătorului său, Gheorghe Robitu, în anul 1921 pleacă la Constanța, unde se înscrie la Școala Normală (Fond Stan Greavu-Dunăre). Apoi, din motive care ne rămân până acum nedesluite, între anii 1922 și 1923 îl găsim elev în clasa a cincea la Școala Normală din Oradea – conform Anuarului Școlii Normale de Băieți din Oradea. Perioada școlarizării o termină la Școala Normală din Făgăraș.

Ocupă apoi o catedră de învățător suplinitor în orașul Făgăraș. Din anul 1928 îl găsim în București, având funcția de muzeograf la Muzeul de Etnografie. În tot acest timp, tânărul Greavu-Dunăre lucrează la *Bibliografia Dobrogei*, lucrarea care îl va face cunoscut. Pe lângă postul de muzeograf, el frecventează des Academia Română (Cancelaria și Biblioteca) și, mai ales, face drumuri în Dobrogea pentru culegerea de informații.

Pe 10 mai 1929, la numai 24 de ani, moare în localitatea natală, în urma unei pneumonii care se transformă rapid în tuberculoză.

2. Activitatea culturală

Deși întreaga sa operă a fost creată în decurs de numai trei ani, ea adună poezii, conferințe, activitate jurnalistică și, mai ales, lucrarea *Bibliografia Dobrogei*, considerată opera sa cea mai importantă.

Poezia. Tânăr înzestrat cu mult talent artistic, Stan Greavu-Dunăre se remarcă încă de pe băncile școlii gimnaziale, unde participă activ la toate manifestațiile școlare. Astfel, relatările apropiaților îl descriu ca pe un copil plin de vocație artistică, având un talent ieșit din comun în recitarea poeziilor și a punerii în scenă a mini-pieselor de teatru. Participă la

concursuri școlare: la Oradea la concursul societății științifico-literare „Tinerimea Română” și la Sibiu la „Concursul Astra” (Fig. 2).

Stan Greavu-Dunăre este autorul a șase poezii, dintre care una fiind publicată postum. Acestea sunt publicate în periodicele „Marea Neagră”, „Marea noastră”, „Dobrogea Nouă” și „Danubiu”, iar versurile caracterizează un tânăr sensibil, inteligent și receptiv. În general, poeziile au un aspect liric profund și o tentă autobiografică. Unii critici au stabilit în aceste strofe o influență eminesciană (Fig. 3).

Cântec de trubadur și *Toamna* („Dobrogea Nouă”, decembrie 1925) reprezintă un semi-autoportret în care autorul își prezintă ideile în care crede și gândurile unei persoane nefericite. Poeziile intitulate *Sonet* („Dobrogea Nouă”, iulie 1926) și *Scrisoare* („Marea Neagră”, aprilie 1937, postum) schimbă structura lirică, iar limbajul este mai direct și mai apropiat unui spirit de luptător. Se reproșează nedreptățile societății cu sarcasm și spirit pamfletar.

Poeziile de debut nu devoalează un poet de valoare excepțională, dar cariera sa fiind foarte scurtă, nu se poate nici afirma că ele reprezintă potențialul poetic maxim al tânărului scriitor. Poate, dacă destinul i-ar fi permis, ar fi devenit un scriitor reprezentativ pentru spațiul dobrogean. De altfel, Enache Puiu îl amintește în a sa *Istorie a literaturii din Dobrogea* (Puiu Enache, 2005).

Fig. 2. Diplomă de participare de la Societatea Științifico-Literară „Tinerimea Română”, 3 iunie 1923 (sursa internet).

Fig. 3. Filă manuscris cântec intitulat „Stelelor!” de Greavu-Dunăre (*sursa internet*).

Conferințele. Din mărturisirile celor care l-au cunoscut, precum și din materialele scrise care ne-au parvenit, putem spune că Stan Greavu-Dunăre a susținut între anii 1926-1929 câteva conferințe importante. Astfel, la Biblioteca Județeană „I.N. Roman” din Constanța se află un manuscris al autorului numit „Înfrățirea româno-bulgară”, destinat publicării într-o revistă militară. Deducem acest lucru din mențiunea pe prima pagină: „Aprobat [...] de Comandamentul Regimentului Călugăreni nr. 40” (Fond Stan Greavu-Dunăre). Se pare că materialul a rămas numai în stadiu de manuscris. De asemenea, nu se cunoaște unde a fost susținută conferința. În materialul scris, autorul subliniază importanța găsirii unor soluții în problema conflictului româno-bulgar. Argumentele de natură etnică, lingvistică sau istorică sunt bine expuse, accentuându-se originea comună tracică a celor două națiuni. De asemenea, se insistă asupra unei „înfrățiri” spirituale, morale și culturale și nu asupra unor măsuri de abrogare a frontierelor, de exemplu. Menționează prietenii care s-au stabilit de-a lungul timpului între români și bulgari și susține perpetuarea acestora.

Profesor într-o localitate cu populație mixtă, Stan Greavu-Dunăre susține, prin toate căile, necesitatea învățării limbii române de către toți copiii. În *Buletinul Asociației Învățătorilor din județul Caliacra*, nr 5-8 din anul 1926, găsim articolul „Însemnări pedagogice”, text redactat în urma unei conferințe. Aici, autorul pune în discuție oportunitatea învățării limbii române de către toți elevii. Pe lângă rolul important al școlii,

Stan Greavu-Dunăre subliniază și influența mediului familial. După el, familiile etnice ar trebui să renunțe la limbile materne și să vorbească limba română, astfel încât copiii să nu aibă probleme de integrare în comunitate. „Educarea masei populației de naționalitate străină” s-ar putea realiza prin lecturi de texte românești, prin cultivarea spiritului național, prin organizarea de sărbători locale.

În linii mari, conferințele susținute de Stan Greavu-Dunăre susțin naționalismul, învățarea și promovarea valorilor românești, precum și dialogul interetnic.

Gazetăria. Colaborator al revistelor (acum dispărute) „Dobrogea Nouă” și „Sentinela Română”, Stan Greavu-Dunăre este autorul câtorva articole care merită analizate. În primul rând, trebuie amintit că perioada de redactare a materialelor gazetărești – 1925-1927 – reprezintă un moment de deznădejde răspândit pe întreg teritoriul Dobrogei. Suntem între cele două războaie mondiale, când optimismul reîntregirii țării va fi eclipsat de o tergiversare a rezolvării problemelor recurente. Cu alte cuvinte, speranțele de mai bine se stinseseră încetul cu încetul, dând naștere unei crize sociale și unor numeroase nemulțumiri. În acest context trebuie citite articolele lui Stan Greavu-Dunăre.

Cu un sentiment național puternic și cu un spirit de revoltă ascuțit, tânărul gazetar încearcă să exprime nemulțumirea unei generații din care face parte și care a luptat pe front pentru întregirea neamului, dar ale cărei așteptări au fost trădate. În articole precum *La noi e putred mărul* („Dobrogea Nouă”, decembrie 1925), *O poveste care se repetă: demagogia* (martie 1926) sau *Democrație sau demagogie* (mai 1926), Stan Greavu-Dunăre critică (uneori foarte aspru) partidele politice și politicianismul demagogic care se revărsa prin toată presa contemporană. Vehemența cu care își exprimă ideile este datorată, conform Laviniei Gheorghe, și faptului că în anul 1926 el fusese numit director al revistei *Sentinela Română* și, vrând să-și păstreze postul, ducea o luptă contra partidelor din opoziție (Gheorghe Lavinia, 2010).

Este indubitabil că tânărului Stan Greavu-Dunăre îi displăcea politica. De altfel, în aproape toate articolele jurnalistice el face mențiunea că viața politică nu-l atrage. A fost mai ales un om al școlii, cu vocație didactică. În articolul *Două vieți, două lumi* („Sentinela Română”, septembrie 1926), el îmbină sfaturile pedagogice cu cele politice în scopul ameliorării vieții copiilor și a dascălilor. În articolul *Noi vrem pământ* (august 1926), îi susține pe țărani în procesul de împroprietărire.

3. Bibliografia Dobrogei

Stan Greavu-Dunăre a rămas însă cunoscut pentru monumentală lucrare intitulată *Bibliografia Dobrogei de la anul 425 a.Hr. până la 1928*, prima bibliografie exhaustivă destinată spațiului dobrogean (Greavu-Dunăre S., 1928).

Început în anul 1926 și terminat în anul 1928, volumul a fost foarte bine primit de mediul științific. Societatea Regală Română de Geografie și Fundația Culturală „Principele Carol” îl apreciază, Nicolae Iorga și Tudor Arghezi îi adresează cuvinte încurajatoare autorului. Pe 6 iulie 1928, lucrarea este prezentată în ședința Academiei Române de către George Vâlsan și anul următor este publicată sub egida Academiei în seria *Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, Tomul IX.

Bibliografia Dobrogei reprezintă rezultatul anchetelor și cercetărilor etnografice cu privire la venirea și stabilirea în Dobrogea a bulgarilor, germanilor, rușilor. Bineînțeles, acestea s-au realizat printr-un intens travaliu prin bibliotecile țării, în special la Biblioteca Academiei Române, după cum menționează însuși autorul în prefața volumului: „În lucrarea de față, pe lângă că am trecut tot materialul aflat în Biblioteca Academiei, cea mai bogată în această privință, m-am servit în urmă și de informațiile unor lucrări similare” (Greavu-Dunăre, 1928).

Scopul lucrării a fost, în primul rând, de a prezenta o lucrare utilă cercetătorilor. În al doilea rând, Stan Greavu-Dunăre a urmărit să reafirme drepturile românilor asupra Dobrogei, reflectate în studiile științifice, și ca răspuns cercetătorilor bulgari care încercau să legitimeze dreptul lor istoric asupra spațiului din dreapta Dunării. Astfel, el face mențiunea că: „Din punctul acesta de vedere, revendicăm dreptul științific al străduințelor intelectuale, pe care nu ni-l poate contesta nimeni, cu toate eventualele acuzații tendențioase, care ni s-ar aduce”. (Greavu-Dunăre, 1928).

Numărul mult mai mare de articole despre Dobrogea scrise în limba română – spre deosebire de cele bulgărești – îl determină pe autor să conchidă în favoarea ideilor de unitate națională românească și a permanenței românilor în spațiul geografic dintre Dunăre și Marea Neagră: „Un fapt cu totul deosebit și nou pentru afirmarea drepturilor noastre îl prezintă procentul covârșitor al lucrărilor românești asupra Dobrogei în comparație cu literatura străină” (Greavu-Dunăre, 1928).

Bibliografia Dobrogei, publicată în 1928, cuprinde 153 de pagini ce prezintă 1862 de titluri (Fig. 4 a). Acestea sunt astfel orânduite, după principalele domenii:

1. Geologie. Paleontologie (194 titluri); **2.** Hidrologie (38 titluri); **3.** Meteorologie. Climatologie (16 titluri); **4.** Nomenclatură. Toponimie (11 titluri); **5.** Cartografie (67 titluri); **6.** Floră (66 titluri); **7.** Faună (134 titluri); **8.** Geografie. Etnografie (137 titluri); **9.** Antropologie (31 titluri); **10.** Preistorie. Istorie (179 titluri); **11.** Arheologie. Inscricții (102 titluri); **12.** Numismatică (56 titluri); **13.** Religie. Istorie bisericească (62 titluri); **14.** Călători și călătorii (77 titluri); **15.** Constituție. Drept. Legislație (37 titluri); **16.** Educație. Învățământ (22 titluri); **17.** Politică (51 titluri); **18.** Polemică (27 titluri); **19.** Statistică. Dări de seamă (32 titluri); **20.** Chestia agrară și economică (92 titluri); **21.** Comerț. Industrie (20 titluri); **22.** Armată (15 titluri); **23.** Medicină. Sanitare (33 titluri); **24.** Literatură (10 titluri); **25.** Folclor (24 titluri); **26.** Publicațiuni periodice 1878-1928 (174 titluri); **27.** Addendă (117 titluri).

Scopul menționat în rândurile de mai sus, *recte*, dovedirea vechimii apartenenței pământului dobrogean în cadrul statului român și unitar, este sprijinit de numărul mare de lucrări de geografie, geologie, floră și faună. Stan Greavu-Dunăre aduce în discuție aspectul cantitativ, ca dovadă incontestabilă a interesului cercetătorilor români asupra acestei regiuni, în comparație cu cei bulgari, ale căror lucrări sunt într-un număr mult mai redus. Ideea nu este lipsită de fundament, dar poate declanșa, deopotrivă, o serie de critici. Am putea identifica aici influența lui Nicolae Iorga (Iorga Nicolae, 1976), de către care Stan Greavu-Dunăre a fost influențat – cei doi având și scurte discuții –, atunci când făcea afirmația: „Cultura este și o chestiune de volum, nu numai de calitate” (Greavu-Dunăre, 1928).

Bibliografia Dunării reprezintă o lucrare fundamentală pentru spațiul dobrogean și deschide noi căi ale demersului științific. Deși nu este completă (dar cum ar putea fi o astfel de lucrare?) – chiar autorul o recunoaște în prefață: „Cu toată grija de a întocmi o bibliografie completă, nu voi fi reușit pe deplin” – ea este printre primele lucrări de acest gen din România și una dintre cele mai bine realizate (Scorpan Constantin, 1972).

Apariția cărții a fost salutăată de personalități din epocă. Astfel, Victor Morfei consideră volumul lui Stan Greavu-Dunăre ca un instrument de real ajutor cercetătorilor (Morfei Victor, 1929). Reacții pozitive primește și din partea lui Dan M. Iliescu sau Ion Mincu (Iliescu Dan M., 1930). Criticile negative vin în special din partea lui Barbu Teodorescu, pentru care lucrarea este „defectuoasă”. De asemenea, el adaugă: „Operele strânse în lucrare sunt relativ numeroase, totuși lipsurile sunt enorme [...]. Autorul mai are și o altă parte slabă: nu este unitar în redarea notițelor bibliografice. Explicația o aflăm în faptul

că o parte din material a fost văzut, iar alta, care e cea mai numeroasă, a fost extrasă din diferite lucrări bibliografice” (Gheorghe Lavinia, 2010).

Volumul *Bibliografia Dobrogei* reprezintă roadele intelectuale ale drumurilor bătute de tânărul cercetător, precum și ale răbdării și pasiunii activității de bibliotecă. El rămâne până astăzi un „punct de plecare pentru orice cercetare asupra Dobrogei”, cum menționează, mai nou, P. Enache (Puiu Enache, 2005).

Fig. 4. Lucrări ale lui Stan Greavu-Dunăre. (a) Pagina de debut a *Bibliografiei Dobrogei*, 1928, Cultura Națională; (b) Coperta în manuscris a *Bibliografiei Dunării*, lucrare rămasă în stadiu de manuscris; (c) Coperta *Monografiei Comunale Bazargic*, lucrare rămasă în stadiu de manuscris (sursa internet).

4. Materiale în manuscris

În cadrul Bibliotecii Județene „I.N. Roman” din Constanța se găsesc și o serie de documente în manuscris aparținând lui Stan Greavu-Dunăre. Materialele sunt de patru feluri, în funcție de destinația lor: scrisori adresate către autorități, monografiile locale, *Bibliografia Dunării*, articole jurnalistice neterminate.

Scrisorile. Atrage atenția o serie de scrisori adresate de Stan Greavu-Dunăre către diferite autorități în vederea obținerii unor burse. În general, în aceste materiale exprimarea este clară, concisă; el menționează ce studiază și dificultățile financiare. „Determinat de insuficienta cunoaștere a Dobrogei noi, asupra căreia avem foarte puține lucrări, fără vreo reală importanță și despre care savanții și scriitorii bulgari [...] [încearcă] a legitima dreptul lor istoric și etnografic asupra acestei părți de țară [...], am început [...] cercetări etnografice scrupuloase, anchete personale asupra stabilirii locuitorilor [...]. Pentru a putea continua și în anul acesta cercetările ajunse la jumătate, fac apel la nobila Dv. intenție și activitate, să-mi acordați un ajutor material de cât veți voi, pentru care vă voiu rămâne adânc recunoscător” – extras dintr-o scrisoare adresată Domnului Președinte al „Universității Libere”, nedată (MS, D2/75).

Monografiile locale. Stan Greavu-Dunăre începuse redactarea unor monografii locale, rămase, din păcate, în stadiu de manuscris (Fig. 4 c). Metoda de redactare este cea clasică, cuprinzând descrierea satului, suprafața și cadrul natural (geografie, geologie). Se trece apoi la istoricul localității, date demografice, structura populației. Autorul utilizează date în special furnizate de autoritățile locale, după cum menționează: „să se cerceteze arhive vechi de la primărie și de la școală, de la conacul moșiei dacă e și inventar de obiecte istorice și artistice, să se fotografieze, să se scotocească prin hărțile, cărțile și condicile bisericii – copiindu-se însemnările de pe cărțile vechi – pentru a se găsi notițe istorice privitoare la trecutul satului” (MS, D2/75).

Bibliografia Dunării. O altă lucrare de anvergură pe care Stan Greavu-Dunăre o începuse este *Bibliografia Dunării* (Fig. 4 b). Aceasta trebuia să fie complementară *Bibliografiei Dobrogei*. De altfel, în unele manuscrise, autorul face respectiva afirmație, că lucrează la un volum care va avea rolul de a completa *Bibliografia Dobrogei*. Din păcate, nu reușește să scrie decât 25 de pagini cu câteva zeci de titluri. După pagina de titlu, apare cuprinsul lucrării imaginat de autor. Astfel, volumul trebuia să conțină 10 capitole:

1. Introducere; 2. Etimologie; Tradiții. Geologie; 4. Hidrologie; 5. Cartografie; 6. Istorie; 7. Dunărea politică; 8. Dunărea economică și comercială; 9. Strategie; 10. Literatură.

Articole jurnalistice. În fondul Stan Greavu-Dunăre din cadrul bibliotecii constănțene se mai află două machete reprezentând două manuscrise într-un stadiu incipit (numai copertile). Este vorba despre două articole gazetărești intitulate „Naționalismul Românesc” și „Scrieri privitoare la chestia României”.

5. Posteritate – „O albină într-un pustiu”

Deși se stinge la numai 24 de ani, Stan Greavu-Dunăre lasă în urma lui o operă fundamentală pentru cunoașterea Dobrogei – „Bibliografia Dobrogei” – precum și o intensă activitate depusă în scopul idealului național – conferințe, articole. Una din frazele de pe crucea sa din Seimeni Mari spune: „Sub această piatră vecinicește omenescu trup al gânditorului și luptătorului pentru idealul național și social, scriitorul progresist dobrogean Stanie Greavu-Dunăre”.

Apreciat de George Vâlsan, încurajat de Nicolae Iorga, Stan Greavu-Dunăre primește, poate, cea mai amplă descriere din partea lui Tudor Arghezi, care îl cunoaște personal și îi dedică un articol în *Bilete de papagal* intitulat „O albină într-un pustiu”. Reproducem și noi, în parte, respectivul articol:

„În Dobrogea de Sud țărani și Ad-ția, prefectii, primarii și jandarmii fac de un an încoace cunoștință cu un tânăr drumeț, negricios și simpatic, purtătorul unui ghiozdan umflat și al unui costum aproximativ. El are un zâmbet fraged pentru toți și o rugămintă pentru fiecare. În satul în care ajunge, își deschide ghiozdanul, își scoate plaivasul și din casă în casă cercetează amintirile locuitorilor bătrâni. Unde găsește o arhivă, un document, le scotocește litera și conținutul. Din 200 de localități câte are Dobrogea nouă, drumețul a străbătut o sută și a schițat 100 de monografii rapide, stabilind originile, succesiunile și caracterul național al punctului vizat, legalizate prin semnăturile bătrânilor localnici. Peste un an de aici încolo, ghiozdanul tânărului anchetator va cuprinde 200 coli de hârtie, adică 200 de monografii. Pentru ce și-a ales el această îndeletnicire și nu i-a preferat situația de a fi critic pe-o canapea la Capșa, ar fi greu de precizat.

Nimeni nu l-a numit, nimeni nu l-a subvenționat, nimeni nu l-a povățuit să-și ia o sarcină de absurditatea căreia, admirabilă, numai tinerețea și o stare de quasi idealitate sunt răspunzătoare, și la care, desigur, funcționarii plătiți rezidenți în tabaida dunăreană nici nu se

pot gândi. [...] Un băiat de vârsta șefilor de cabinet și care se dăruiește astfel cu timpul lui, cu munca și inteligența lui, un depou de hârțoage devenite abstracte, dacă nu ar fi localul cu turle și apartamente, confortabile ale mănăstirii lui Mihai Vodă ca să dovedească pe dinafară o realitate, constituie un caz cultural aproape anecdotic. Generozitatea lui științifică ne-a mișcat. [...].

I-am cerut numele: băiatul se numește Stan Greavu-Dunăre, născut într-o comună de pe malul Dunării, Seimenii-Mari, în anul 1905. M-am gândit că poate această însemnare să cadă subțochii vreunui d. Ministru. Problema care se strecoară prin documente scrise pe genunchi și pe ghiozdan, de tânărul pribeag al Dobrogei, interesează cel puțin două ministere și statul întreg. [...] Am fi mulțumiți dacă rândurile de față vor fi contribuit să încurajeze o râvnă obscură și o energie modestă, făcând să deriveze către Greavu-Dunăre ofrandele intelectuale ale Românilor de fapte și mai puțin de cuvinte.” (Arghezi, 1928).

Bibliografie

Anuarul Școlii Normale de Băieți din Oradea Mare pe anul 1922-1923, Oradea.

Arghezi T., 1928. *O albină într-un pustiu*, în *Bilete de papagal*, 12 februarie.

Dobrogea Nouă, periodic dobrogean, 1925-1927.

Fond Stan Greavu-Dunăre. Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța. MS D2/75.

Fond Stan Greavu-Dunăre. Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța. MS D2/184.

Iliescu Dan M., 1930. *Bibliografia Dobrogei. Stan Greavu-Dunăre*, în *Analele Dobrogei*, nr 10.

Iorga Nicolae, 1976. *O viață de om așa cum a fost*. Editura Minerva, București.

Lavinia Gheorghe, 2010. *Stan Greavu-Dunăre, personalitate marcantă a culturii dobrogene și naționale la începutul secolului XX* în *Țara Bârsei*: 9 / 2010: 100-107.

Marea Noastră, periodic dobrogean, 1925-1927.

Morfei Victor, 1929. O bibliografie a Dobrogei, în *Dobrogea Jună*, nr. 28.

Puiu Enache, 2005. *Istoria literaturii din Dobrogea*. Editura Ex Ponto, Constanța.

Scorpan Constantin, 1972. Contribuții la o istoriografie a bibliografiei dobrogene în perioada 1878-1944, în *Comunicări și referate de bibliografie*, Biblioteca Județeană Constanța.

Sentinela Română, periodic dobrogean, 1925-1927.

Stan Greavu-Dunăre, 1928. *Bibliografia Dunării*. Editura Academiei Române, București.

